

GOED en KWAAD DE NOODZAKELIJKE BEIDE KANTEN

De mens wordt er bijkans atheïstisch van: Hoe kan er een goede God bestaan bij zoveel leed op aarde? Maar als God bestaat en al de jammer dezer aarde tolereert, zal er een reden voor kunnen zijn, misschien achter het gezichtsveld van ons korte leven. God spreekt uit Bahá'u'lláh van beproevingen als "heilzaam middel". En zou leed noodzakelijk kunnen zijn om vreugde te kunnen ondervinden, tot in alle eeuwigheid? Het is vragen om begrip.

De vraag is klassiek en dus niet voorgoed en voor alleman beantwoord: Hoe kan God goed zijn en al dit kwaad en verdriet toelaten? Voor de wijsgeer Epicurus die drie à vier eeuwen voor Christus alle antwoorden heeft doordacht die hij kon bedenken, was de conclusie logisch: de goden bekommeren zich niet om de mens!¹ Daar kan de mens slechts één conclusie uit trekken, dacht Epicurus: Laten we *ataraxia* nastreven, de staat van de geest waarin het gemoed onverstoort is geworden voor angsten en zorgen van elk soort. Verfijnd te leven onder vrienden, mannen, vrouwen, is het ideaal, waarbij de moraal de gelatenheid niet mag verstoren. Om de ziel maakt de *epicurische* mens zich evenmin zorgen – die valt bij de dood in atomen uiteen zoals het lijf. - Maar is dat zeker, en zo niet, wat dan?

Epicurus heeft tegenwoordig veel aanhangers, 'materialisten'. Hijzelf zou zich niet prettig zou hebben gevoeld in de huidige *funcultuur*, waarin "alles moet kunnen". Ongeletterd, laat staan onbeschaafd, was de filosofieleraar van het eiland Samos geenszins. Hij begreep vooral wat de huidige hedonist niet meteen doorheeft – dat genotzucht paradoxaal uitpakt, omdat het geen genot kan zijn om almaar genot te zoeken.

De vraag waarmee alles was begonnen, houdt als *theodicee* nog steeds de gemoederen bezig. Het Griekse woord zegt waar het om gaat: hoe god (*theós*) en gerechtigheid

¹ God wil, maar kan het kwaad niet verwijderen; of hij kan het en wil het niet; of hij wil het en kan het niet; of hij wil het en kan het en doet het niet; waarom dan niet?

(*dike*) te rijmen vallen met het idee van God als het goede *an sich*. In de oudheid kwamen sommige denkers tot de slotsom dat met het *goede* eigenlijk *het juiste* was bedoeld dat past in de harmonieën van natuur en mens, met als tegenpool het *slechte* dat juist niet in de goddelijke orde past.

Veel christenen (joden en moslims) denken als de oude Perzen: dat God een tegenspeler heeft – *satan*. In het Perzië van Zoroaster heeft de *Ongeschapen Schepper* moeite om de goddelijke kracht van het goede te laten zegevieren over *Ahriman* “die (Wikipedia) in de hel onder de aarde woont en zijn duivels erop uitzendt om de mensen te kwellen”.

De god van het duister en het kwaad krijgt in het westen als dubbelganger een gevallen lichtengel, *Lucifer*.² Die lijkt wederom sprekend op een van de onsterfelijke wezens die bij de Perzen de Helpers van God zijn geweest. In het Nieuwe Testament is dan Christus de goddelijke tegenspeler van de Duivel. In de “Openbaring van Johannes”, die volgens sommige christenen in onze dagen speelt, krijgt het kwaad even de overhand voordat de wereld vergaat. Maar God heeft het laatste woord.

Behalve in de tempelkunst van het hindoeïsme is de satanische non-god nergens zo veelvuldig uitgebeeld als in het latere christendom. Daar spookt Beëlzebub boven altaar en preekstoel. Angst voor het kwaad lijkt goedgelovige gemeenten vooral op zondag als een vloek te verlammen. Exorcisme, de duivelsuitdrijving, behoort tot op heden tot de *sacramentalia* van de katholieke kerken. Bijna alle religies bedreigen de arme ziel met de *hel*, het dodenrijk zonder nooduitgang.

Evenals de duivel is ook het inferno een denkbeeld uit de vroege religieuze culturen van Sumerië en Perzië waarvan de materiële voortbrengselen in oudheidkundige musea staan. In de jongste heilige geschriften van de mensheid, geopenbaard door Bahá'u'lláh, is satan nog steeds virulent, maar dan als de boosaardige kracht in het menselijk bedrijf:

“Waakt over uzelf, want de Boze ligt op de loer, klaar om u te verstrikken. Staalt u tegen zijn snode listen en ontvlucht, geleid door het licht van de naam van de alziende God, de u omringende duisternis. Laat uw blik veeleer de wereld omvatten

² In de antroposofie inspireert Lucifer de kunsten en Ahriman de wetenschappen. Bij de mormonen is Lucifer tegelijk met Christus geschapen.

in plaats van beperkt te blijven tot uw eigen ik. *De Boze is hij die de vooruitgang tegenhoudt en de geestelijke ontwikkeling van de mensenkinderen belemmert.*"³

*

De Duitse filosoof Hegel stelt dat de veelvuldige afwezigheid van het goede op een toestand van voorlopigheid in het eigen leven en dat van de geschiedenis duidt. God alleen kent de goede afloop en verwacht van de lijdende mens dat die onder alle omstandigheden op Hem vertrouwt. Daar wilde ook de diep nadenkende Kant het bij laten: Waar de metafysica begint, houdt de reikwijdte van de rede op. God is voor de oude filosoof "de spil van de metafysica".

Later schoof een dichteres al dat gefilosofeer terzijde en schreef: "Men moet het goede doen opdat het in de wereld mag wezen."⁴ Tegenover het kwaad in de wereld staat al het goede dat synchroon gebeurt. In ons taalgebruik kent *goed* synoniemen zoals *juist, onbaatzuchtig, eerlijk, volmaakt* of *terecht* worden begrepen.⁵

Gemeten aan het oneindig *goede* van de eeuwigheid hebben de kortstondige euvels die de mens kunnen overkomen, wellicht niet veel te betekenen. Doch het kost moeite zich de hemel voor te stellen als je in een hel op aarde verkeert. Zelfs Christus heeft aan het kruis om God geroepen.⁶ De psycholoog Viktor Frankl overleefde de vernietigingskampen door te vertrouwen.⁷ Een rabbijn noemde hem "een van de helden van de twintigste eeuw". Hij schreef: "Sinds Auschwitz weten we waartoe de mens in staat is. En sinds Hiroshima weten we wat erbij op het spel staat."

Frankl vertelt in zijn autobiografie dat hij had overleefd door zich vast te klampen aan de zekerheid dat ieders leven een hogere betekenis heeft die geen mens de mens kan ontnemen, tenzij hij dat toestaat. En hij stond dat gedurende zijn drie jaren in het concentratiekamp zijn kwelgeesten niet toe. Later ontwikkelde hij een psychologie

³ Bahá'u'lláh, Bloemlezing XLIII.5

⁴ Marie von Ebner-Eschenbach (1830-1916), „Man muss das Gute tun, damit es in der Welt sei.“

⁵ Het Groot woordenboek van Synoniemen, Van Dale, somt van 'goed' zoveel betekenisverwante woorden op dat de betrekkelijkheid ervan bovenop ligt.

⁶ Aan het einde daarvan, in het negende uur, riep Jezus met luide stem: 'Eloï, Eloï, lema sabachtani?', wat in onze taal betekent: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten?' - Markus 15.34 - De woorden zijn in het Aramees, de moedertaal van Jezus de Nazarener.

⁷ Viktor Frankl, *Man's Search for Meaning*. Van het boek van de in 1997 overleden auteur zijn alleen meer dan honderd herdrukken in het Engels verschenen.

die het leven zag als een opbouwende weg naar het aardse einde – door er een oneindig zinvolle zin aan te geven.

Theologen en filosofen hebben ingezien dat de mens het goede in de werelden Gods niet zou waarnemen zonder het kwaad op aarde te hebben leren kennen. Die logica houdt zowaar de noodzakelijkheid van het lijden in. De mens komt – in analogie daaraan – alleen vanuit het donker tot het licht – bij de geboorte, bij de dood.

Het goede is niet vanzelfsprekend; niet los te denken van het omgekeerde, het kan er slechts zijn omdat het goede de maat heeft gezet. De dichter en denker Goethe heeft dit helder geformuleerd: “Wo viel Licht ist, ist starker Schatten” - omdat er het goede is, is er veel kwaads. God bespaart de mens het leed niet opdat hij, tot in alle eeuwigheid, de vreugde kan ervaren.

Ook de machtige Profeten die God in de geschiedenis manifesteren, blijft menselijk leed niet bespaard. Zij lijdten aan de ongelovige mens die de *boodschap* van God en het eeuwige leven afwijst. Christus werd om Zijn woorden en daden tot in Jeruzalem bejubeld en toch tenslotte overgeleverd aan de Romeinse kruisdood voor slaven, minderwaardigen en criminelen. Mohammed overleed verstild in de troostende armen van Aisha, naast Zijn schamele moskee in Medina. In de elf jaren van Zijn missie als Boodschapper Gods had Hij bitter voor die status moeten strijden, omgeven van twistende twijfelaars en bloedige broedertwisten die in onze tijd lijken opnieuw dood en ellende zaaien.⁸ De Báb werd opgesloten in de bergkerkers van Perzië en in Tabriz door Prins en Moskee neergeschoten.⁹

Bahá'u'lláh die nu de era van één mensheid opent, heeft vernedering, marteling, kerkerduisternis, onteigening, beroving en ballingschap ondergaan. Na veertig jaar uitgestoten te zijn geweest door twee Perzische sjahs en twee Osmanische sultans, overlijdt hij ver van het *Land van Tá* Teheran), waar Zijn hart zo diep naar had verlangd.¹⁰ Hijzelf licht toe:

Weet dat sinds onheuglijke tijden beproevingen en bezoeken het lot zijn van de Uitverkorenen Gods en Zijn geliefden, en van diegenen onder Zijn dienaren die onthecht zijn

⁸ Hassan Balyuzi, Muhammad and the Course of Islam, George Ronald, pp 54, 151-154

⁹ <http://info.bahai.org/the-bab.html>

¹⁰ Mirza Husayn-Ali, Bahá'u'lláh, werd geboren in Teheran (1817), de oude stad Rey met haar mooie en grote paleizen, aan de voet van de Elboers. Hij verleed in 1892 in Akka, nu Akko in Israël. Teheran roemt zich als vaderstad van twee voetballers, een filmster en een hoogleraar en zwijgt over haar grootste zoon, de Manifestatie van God van het millennium.

*aan alles buiten Hem; die handel en wandel niet ervan afleidt de Almachtige te gedenken; niet spreken voordat Hij heeft gesproken, en die handelen naar Zijn gebod. Zo is Gods weg en wijze vanouds, en zo zal het tot in de toekomst blijven. Zalig wie standvastig volhardt, geduldig blijft in ziekte en nood, niet klaagt en het pad van berusting gaat.*¹¹

Vooraf in Iran stoken de korangeleerden nog steeds het volk op tegen hun burens die als bahá'ís geloven dat God die Mohammed zond, nu Bahá'u'lláh heeft gezonden om menschen over muren heen te verbroederen. Opnieuw hoort daar een *Wetboek* bij dat het ingeburgerde denken over recht en onrecht, goed en kwaad op vitale punten herzielt en dat de kracht van bestaande wetten regenerereert.¹²

Kernpunt is de liefde Gods als oorzaak van eenieders bestaan en de daaruit voortvloeiende onaantastbaarheid van geest en lichaam van ieder mens. Religie zal weer de harten verwarmen, gebogen hoofden oprichten en trots geheven hoofden buigen.

Wat het betekent om innerlijk mens te zijn, openbaart God stelselmatig. Openbaring is een dynamisch proces, met een *interface* tussen de *systemen* van het absolute en het betrekkelijke – de *Vertolkers* van het *Woord* van God.

Godsdiensten blijven in de loop van de tijd in hun eigen theologie steken en raken daardoor achterhaald. Maar de Geest Gods hernieuwt en verhoogt het mensbeeld en de beschaving door telkens nieuwe inzichten en eisen te openbaren. Tweeduizend jaar na Jezus Christus en veertienhonderd jaar na Mohammed de Profeet staat de mensheid opnieuw op een kruispunt van haar heerwegen van de geschiedenis.

Het door Bahá'u'lláh geopenbaarde doel voor dit millennium is de vreedzame eenheid van de volkeren. Bij dat doel hoort een mondiale orde van goed en kwaad en een *Goddelijk Plan*, waarin de mens mentaal tot wereldburger naturaliseert. Alles wat die opgang in beschaving belemmert is *des duivels*.

Sinds Augustinus (354-430 AD) en Thomas van Aquino (1225-1275) hebben de denkers van de Kerk toegelicht dat het kwaad op zichzelf niet bestaat. Het kwade is een tekort van het goede, zoals het donker wordt waar het licht verdwijnt. Gottfried Leibniz (1646-1716) onderscheidt wat ook uit de Baha'í-leer blijkt: dat de schepping

¹¹ Vrije vertaling (GCV) uit de Bloemlezing van de Geschriften van Bahá'u'lláh, passus 66.11

¹² Het Heiligste Boek, De Kitáb-i-Aqdas, geopenbaard door Bahá'u'lláh, met als doel "de gehele wereld nieuw te bouwen". De inleiding vermeldt: "De Godswet voor het nieuwe tijdperk is gericht op de noden van de gehele mensenfamilie."

niet volmaakt kan zijn als de Schepper; dat smart en leed noodzakelijk zijn om het verblijdende te kunnen waarnemen, en dat de mens kwaad veroorzaakt waar Hij Gods wetten breekt, dus zondigt.

Een bekende uitleg van 'Abdu'l-Bahá over het niet-bestaan van het kwaad gaat op het eerste gezicht in de richting van wat Augustinus en Thomas dachten: "In de schepping bestaat geen kwaad, alles is goed."¹³ Maar "het is mogelijk dat iets in verhouding tot iets anders slecht is", en dat geldt met name voor het doen en laten van de mens. De geestelijke werkelijkheid op zich is goed, maar daar de mens die niet kent, laat hij het kwade toe, en dat sluit bij Leibniz aan.

Beschaving blijkt "een even grote bron van kwaad te zijn als van geluk"; ze is goed noch kwaad. Maar als wetenschap en technologie ontaarden, "nadert de dag dat de vlam ervan de steden zal verslinden".¹⁴

Wie zich aan de onderwijzigingen Gods onttrekt, "wordt de personificatie van duivelse eigenschappen, de som van dierlijke ondeugden en de bron van duistere kenmerken". Bahá'u'lláh spreekt in het "Boek van Zekerheid" van "de satan" die uit eigenliefde "jarenlang het zaad van boosaardigheid en haat heeft gezaaid" en stervelingen naar "de paden van verderf en dwaling leidt".

De mens moet kiezen tussen God en zichzelf. Zijn geest heeft twee aspecten – "het ene is goddelijk, de andere duivels; dat wil zeggen, hij heeft het vermogen zowel de uiterste volmaaktheid als de uiterste onvolmaaktheid te bereiken. Als hij deugden verwerft, is hij de edelste onder de wezens, maar als hij zich aan ondeugden overgeeft, wordt hij het meest ontaard onder alle wezens."¹⁵

Om zich zo te ontplooiën zoals God dacht dat het *goed* is, blijft de mens aangewezen op "Degene die God manifesteert", want: "Hij belichaamt waarlijk de hoogste, de onfeilbare maatstaf van gerechtigheid voor heel de schepping".¹⁶ In wat God openbaart staan ook de woorden die de tranen drogen van een bloedend hart. GCV

¹³ 'Abdu'l-Bahá, Beantwoorde Vragen, LXXIV, Het niet-bestaan van het kwaad

¹⁴ Bloemlezing uit de Geschriften van Baha'u'llah, p. 201

¹⁵ Abdu'l-Bahá, Beantwoorde Vragen, XXXIV, De vijf aspecten van de geest

¹⁶ Bloemlezing uit de Geschriften van Baha'u'llah, p. 106

Woorden van Bahá'u'lláh

O zoon van geest! - Het meest geliefde in Mijn ogen is rechtvaardigheid. Keer u niet van haar af indien gij Mij begeert, en veronachtzaam haar niet, zodat Ik u Mijn vertrouwen kan schenken. Met haar hulp zult gij met uw eigen ogen zien en niet door de ogen van anderen, uit eigen kennis weten en niet door de kennis van uw naaste. Overweeg in uw hart hoe het u betaamt te zijn. Waarlijk, rechtvaardigheid is Mijn gave aan u en het teken van Mijn goedertierenheid. Houd dit voor ogen.

Waarlijk, Ik zeg u dat de wereld als de fata morgana is in de woestijn, waarvan de dorstende denkt dat het water is en zich uit alle macht inspant het te bereiken om, naderbij gekomen, te ontdekken dat het louter begoocheling is.

*

De ergste en meest afschuwelijke eigenschap die ten grondslag ligt aan alle kwaad, is liegen. Men kan zich geen erger of laakbaarder eigenschap voorstellen; ze is de verwoester van alle menselijke volmaaktheden en de oorzaak van ontelbare ondeugden. – 'Abdu'l-Bahá